

BISERIC'A si SCÓL'A.

Fóia bisericésca, scolastica, literara si economica.

Iese odata in septemana: DUMINECA.

Pretulu abonamentului :	Pretulu insertiunilor :	Correspondintiele sè se adreseze la Redac- tiunea dela
Pentru Austro-Ungari'a pe anu . . . 5 fl.—cr.	Pentru publicatiunile de trei ori ce contienu cam 150 cuvinte 3 fl., pana la 200 cuvinte 4 fl. si mai sus 5 fl. v. a.	„BISERIC'A si SCÓL'A“
„ „ „ „ jum. anu 2 „ 50 „		Èr banii de prenumeratiune la
Pentru Romani'a si strainetate pe an 14 franci		TIPOGRAFIA DIECESANA in ARAD.
„ „ „ „ j. a. 7 franci		

INVITARE DE PRENUMERATIUNE LA

„BISERIC'A si SCÓL'A“

Fóia bisericésca, scolastica, literara si economica.

Cu 1. Iuliu a. c. st. v. deschidemu abonamentu nou la „Biseric'a si Scól'a.“

Rogàm pre toti domnii abonenti de pana acuma, cari dorescu a avé fói'a nóstra si pe viitoriu, se binevoiésca a tramite la „tipografi'a diecesana“ pretulu de prenumeratiune care e:
Pentru Austro-Ungari'a pe anu . . . 5 fl.

„ „ „ „ pe jum. anu . . . 2 fl. 50

Pentru Romani'a si strainetate pe anu 14 franci

„ „ „ „ pe j. de anu 7 „

Sprijinulu moralu si materialu, de care pana acuma s'a bucuratu fói'a nóstra, ne indreptatiesce a sperá, cà si in viitoriu vomu fi imbratisiati de asemenea simpathii calduróse precum si de bunavointi'a nestramutata a Onoratului Publicu cetitoriu.

Redactiunea.

Educatiunea, cercustàrile sociale si culpabilitatea.

Cumca moralitatea este fundamentulu de existintia, progresu si bunastarea statului, societatii omnesce, a familiei, si in specialu este conditiunea neaparata dela care depinde fericeirea ori nefericirea, renumele si onórea, védi'a ori despicierea individuala, este adevèru necontestabilu.

In timpurile antice ale paganismului, candu genulu umanu erá per absolutum lipsitu de cunoscinti'a si conceptulu adevèratulu moralu vedemu deja scoli, sub conducerea unoru filosofi, prin cari se propagau si plantau in sinulu junimei: iubirea de dreptate, ur'a catra mintiuna, respectarea dreptulu strainu, temperatiunea, sobrietate s. c. l. dela cari invetiaturi se sperá nobilitarea animei, si unu traiu de viétia pacinicu din partea respectiviloru elevi.

Iubirea moralulu este plantata a b initio in pieptulu fiecarui omu; acést'a o demustra eclatantu legea prin care simtimu pace si linisce in urm'a fapteloru bune, si remuscare in urm'a peccatulu,

Cumca moralulu a fostu admiratu din partea omenilor chiar si atunci séu pe timpurile acele, candu contrariulu lui nu se considerá si judecá de lucru displacentu, ci tocmai placutu ddieiloru, ne spune istori'a poporaloru; Virginele vestaline erau privite in imperiulu romanu ca o institutiune, dela care depinde fal'a si glori'a cetatieniloru; la serbatorile Bachanalice, tiente in onórea dieulu Bachus, ce erau impreunate cu desfrenari, s. c. l. abstinenti'a manifestata din partea unora a fostu totudeuna laudata si admirata; grairea si spunerea adevèrulu, iubirea dreptatii erá onorata mai pre susu de tóte, de si-mintiun'a insielarea se priveau si dechearu de genialitate; — cu un cuventu moralitatea tacendo a fostu pretotindene respectata.

Dupace in urma radiele crestinismulu au alun-gatu nóptea, ce acoperea adevèrulu dinaintea genulu umanu, si cu principiile invetiaturei lui Christosu omenimea trecú prin o metamorfosa radicala, incetulu s'a recunoscutu cumca poporale, famili'a si individulu, numai atunci potu satisface si corespunde chiamareiloru, déca voru trai luptandu sub flamur'a moralitatii.

Barbatii circumspecti, carora erá incredintiata diregerea si guvernarea poporaloru, in diverse timpuri si locuri au introdusu sisteme, scoli si alte institute de invetiamentu, prin care generatiunea tenera crescuta si educata in spiritulu moralulu crestinu, se devina membru utilu fiecare alu sotietatii in care traiesce si a familiei ce o va formá.

Cumca educatiunea astadi, pe timpulu civilizatiunei universale asia dicendu, in ce dimensiuni se eserciaza, este cunoscutu; — budgetele de cultu si instructiune publica nu crutia a aduce sacrificii câtu de mari in interesulu ei.—

Astadi mai fiecare teneru se impartasiesce in educatiune mai pucina, ori mai inalta dupa cercustari, — dar totusi trebuie se observamu cu dorere, cumca pe langa tóte cà propagand'a moralitatii prin educatiune este atátu de cosiderabila, moralulu e fòrte pucinu si raru, ér culpabilitatea cu atátu mai désa.

Se privimu in loculu acést'a influinti'a educatiunei si a cercustàrilor sociale asupra culpabilitatii individuale.

Educațiunea, cumca are efectu regeneratoriu asupra caracterulu, individualu, nu pretinde nici o esplicatiune; dar, că pedagogi'a pana de presinte nu s'a ocupatu spre a deslegă in modu scientificu acésta problema, trebuie se recunoscemu. Pedagogi'a a primitu ca axioma opiniunea generala, ce tiene si dîce, cumca educațiunea are influintia binefacătoria asupra omului si tractéza despre modulu si sistem'a de educatu, cugetandu că prin acést'a si-a implinitu detorinti'a; — face adeca asemenea ca acei medici, cari diserta mai nainte despre unu medicamentu cum se se intrebuintieze la cutare morbu, fara se fia scrutatu: óre are acestu medicamentu influintia vindecătoria cu privire la morbulu respectivu?!—

Mancitatea axiomei acestei idealistice, primita din partea pedagogiei, s'a invederatu prin esperimentele scientifiche castigate din observarea unoru calitatii organice si fisice ale omului, cari si suntu demne de tóta atentiunea *moralistului*.

Trebue se facemu deosebire între educațiunea „fisica“, „intelectuala“ si între educațiunea in sensulu strictu alu cuventulu „morală“.

Educațiunea fisica produce in multe casuri celu mai bunu efectu, pentrucă functiunea, muschilor si nerviloru organismulu omenescu este cunoscuta pedeplinu. — Gimnastic'a si igien'a de-si nu potu transforma slabanogulu in atletu, dar in mare parte potu se produca rezultate demne de admiratu.

Cu multu mai pucinu este rezultatulu educațiunei *intelectuale*, pentrucă operatiunea organulu cugetarei si dispusetiunea interna a individulu ni este necunoscuta. Pe terenulu educațiunei *intelectuale*, in timpurile mai nóue inse imbratisîndu pedagogi'a sistemulu esperimentalu, póte se se laude că a facutu pucinu resultat, si cu respectu la educațiunea copiiloru i se póte atribui oresi-caie merit, dar nu intru atât'a, ca si cum ar fi creatu in elevu ceva poteri *intelectuale* neeredîte dela natura, ci mai alesu pentrucă a delaturatu pedecile ce ar fi ingreunatu desvoltarea capacitatii lui naturale.

De câtu aceste dóue specii de educațiuni, este cu multu mai neglésa a trei'a, séu educațiunea *morală*. Cu deslegarea problemelor apartienetóre ei, vedemu că *moralistii* pedagogi se ocupa fórtu pucinu; multe scrieri pline de genialitate si spiritu suntu despre modalitatea si sistemulu educațiunei la dispusetiunea invetiatoriulu si educatoriulu, dar fórtu pucine despre cauzele ce frustréza, nimicescu si facu fara resultat chiar si cea mai infatigabila diligintia, intentiune, bunavointia si incercare întreprinsa in favorulu elevulu.

Aici suntemu chiamati spre a face deosebire determinata si precisa între *educațiunea propria*, ce exista in influintia directa si sistematica eserciata asupra individulu si *circumstările sociale* între cari respectivulu s'a nascutu si traiesce.

Influintia cercustarilor produce in inim'a unui teneru fórtu multu ... si potemu, ma trebue se luăm la desbatere tem'a, cumca: „*incátu depinde bunetatea ori reutatea, moralitatea ori nemoralitatea cutarui individulu dela educațiunea primita in familia apoi in scóla?*“ de óre-ce cercustările suntu diverse atátu in primulu câtu si alu doilea casu.

E lucru prea indatinatu si comunu in tóte dílele, că fiindu vorba de unu criminalistu teneru, culpabilitatea lui se dîce că provine din lips'a *educațiunei morale*. Dar déca este adeveratu in parte aceea, cumca lips'a educațiunei conduce pre omu pe calea

faradelegiloru incátu desvólta aplecarile spre reu si suprima germenulu bunulu, totusi de aici nu potemu face o conclusiune, cumca educațiunea transforméza pe deplinu caractrul moralu alu individulu.

In acést'a privintia ne servesce esperinti'a dílnica cu documente ecclatante, cari marturisescu cumca amu graitu adeveru; — éta unu casu: este o familia, 4—5 copii in sinula ei, toti suntu impartasiti in un'a si aceeași educațiune, toti suntu diligenti, buni, numai unulu e nedisciplinaveru, lenosu, reu si nu se póte corege.

Acésta controversa nu póte se aiba numai dóue isvóre de esplicatiune si anume; vomu reportá disparitatea portarei morale séu la vointia libera individuala, séu la pasiunile eredîte ale individulu; — dar ori care ar fi primita dintre aceste supositiuni, rezultatulu finalu este, cumca disparitatea portarei morale nu depinde dela educațiune.

Acestu neefectu alu educațiunei morale se póte cercá numai in aceea, cumca ni este necunoscuta *functiunea si, scaunulu organicu alu pasiuniloru omenesci*; si necunoscandu acesti factori fisici ai moralitatii, precum nu cunoscemu pedeplinu inca nici factorii sanetatii si intelegintiei omenesci, care cunoscintia este conditiunea „*sine qua non datur*“ spre a ne poté bucurá de resultat, astfeliu dar nu scimu urmá in operatiunea educațiunei morale directiunea necesaria.

Educațiunea morală in timpurile de adi se efepuesce prin sfaturi si exemple: dar este invederatu cumca *maximile abstracte ale moralitatii* ori câtu de desu voru fi repetate si protegiate prin religiune si prin esplicarea sanctiuniloru relative a legiloru de statu, ele voru avea influintia numai asupra *priceperii* si nu voru incurge in isvorulu *pasiuniloru interne*, cari suntu efectele unoru dispusetiuni organice si speciale, necunoscute, si a caror'a resiedintia póte că nu este intru atât'a craniulu (capulu), de câtu alte dispusetiuni a unoru parti interne, ce suntu in legatura indirecta cu sistemulu nerviloru centrali.

Devine ilusorica in urm'a acestor'a credintia, cumca instructiunea *intelectuala* séu si cea alfabetica ar fi elementulu moralitatii; acele suntu numai poteri anumite, cari se potu propagá egal in tóte clasele socialitatii omenesci, si se voru indreptá spre bine ori spre reu dupa insusirile innascute si cercustările de viétia ale individulu.

De aici se póte splicá si aceea, cumca progresulu *intelectualu* alu genulu umanu este cu multu mai considerabilu că celu moralu.

Din tóte aceste inse nimenea nu va potea conchide că *educațiunea morală* este pe deplinu fara efectu prin urmare zadarnica!

Trebue se facem distinctiune.

Esperinti'a servesce cá indreptaria spre a potea formá clasificatiunea urmatória; exista adeca in prim'a linia numerulu destulu de micu alu ómeniloru *per absolutum buni* cari observéza legea divina, respectéza *dreptulu* altui'a fara nici o restrîngere in urm'a unei fortie a organismulu lor; — dupa aceea este clas'a ómeniloru preste *totu rei, necorectibili*, cari nici prin aplicarea celoru mai grave pedepse nu se potu retenié dela pecatu; acesti'a suntu si voru remané rei in urm'a anomaliei organice innascuta in deusii, — numerulu loru spre fericirea societatii omenesci este cu multu mai neconsiderabilu decátu a aceloru primi; — între aceste dóue clase ocupa locu apoi numerulu imensu a acelor'a, cari vaciléza pe calea medilocia a virtutii si pecatulu.

Cu respectu la ómenii de clas'a a dou'a, *educațiunea morala* nu are efect, si pe langa compatimirea ce se nasce in sinulu fiecarui omu privindu viéti'a si faptele loru, suntemu totodata si necesitati a intrebuintiá medilóce de aperare contra densiloru.

Intre acesti ómeni se anumerá; *nebumii matoidii* si *adeveratii inreutatiti*, submisi fortiei iresistibile a peccatului. Déca comite fapte neumane peccatóse si periculóse acestu elementu antisocialu si necorectibilu, trebuie separatu si departatu din sinulu societatii omenesci, trebuie isolatu ca se nu se inmultiésca genulu seu; si acést'a se póte efeptu'i fara se fimu avisati spre ceva umanismu falsu ori barbarismu.

Progresulu moralu de ce se póte laudá genulu umanv dupa atátea mii de ani, nu este de a se atribuí intru atát'a influintiei esoperate prin educatiune ei mai virtosu apretiarei si separatiunei continue a aceloru buni de cei rei.

Educatiunea cu respectu la clas'a prima se intielege de sine cumca e *folosítoria*, ea desvólta cunoscinti'a si respectarea dignitatii proprii, ea nobilitéza anim'a si dá aripi sufletului spre a tinde catra scopulu seu sublimu, ea cualifica geniulu spre lucruri folosítóre pentru societatea óménésca.

Cumca *moralulu* se desvólta si predomnesce asupra slabitiuniloru omenesci si fara nici o educatiune, este deja documentatu cáci s'a afluat cumca la polii nordici, in sinulu mariloru inghiaciate unde domnesce frigulu puternicu ce intiapenesce mercuriulu, populu Eschimotu se bucura de unu *moralu* demnu de tóte apretiarea si admiratiunea, desi educatiunea loru se marginesce numai la instruarea vinatului si a pregatiriloru de vestimente. Eschimotii nu au scoli, in care se póta invetiá cunoscintiele sublime despre Ddeu, se-lu scia admirá in poterile sale esprese si manifestate prin legea productiva a naturei, dar ei totusi an conceptu despre esistenti'a *unei fiintie, absolutu puternica*, care dá potere omului in lucrarile sale. Eschimotii pe langa tóta simplicitatea loru, desi traiescu o viéti'a plina de suferintia, urescu mintiun'a din sufletu, inbescu sinceritatea si respectéza cu pietate banulu altui'a.

Educatiunea morala cu privire la ómenii, cari ocupa stadiulu de medilocu intre virtute si peccatatu, va produce resultu pucinu, cáci acesti'a suntu de unu caracteru vacilante, care se va incliná spre reu ori spre bine, dupa puterea pressiuniloru, ce voru exerciá imprejurarile asupra individulu. In sufletulu si anim'a acestoru ómeni *educațiunea* nu póte se asigureze moralitatii unu terenu siguru, cáci cine póte se lase dupe sine urme nesterse in nesipulu desierturiloru, care la cea mai mica suflare a ventului se invólborá ca valurile apeloru in timpuri viscolóse.— *Educatiunea morala* va esoperá aici desvoltarea *bunului naturalu*, ce este plantatu *ab initio* in fiecare omu, dar nici de cum nu va produce stírpirea radicala a *reului*.

Aceste observatiuni castigate din sfer'a educatiunei prin esperintia, revóca si deobliga pre fiecare moralistu a pretinde dela sciinti'a fisiologica si psihologica studiarea organica a pasiuniloru omenesci cáci pe efectulu eluptatu din partea acestoru dóue sciintie s'ar potea formá póte cu timpulu medilócele sigure ale progresului moralu.

Faptele omenesci suntu in parte productulu persónei individuale, si in parte productulu cercustariloru in cari s'a nascutu si traiescu individulu. Meritul sciintiei naturale este considerabilu in privinti'a aces-

tei asertiuni, pentrucá a deslucitu pedeplinu coerinti'a interna si consonanti'a continua a actiuniloru si reactiuniloru ce esista intre fiintie si cercustarile loru;— filosofi'a traditionala impreuna cu pedagogi'a asiédiá casualitatea fapteloru omenesci in insusi individulu si in consciinti'a vointiei lui; dar *naturalistulu* scrutandu *caus'a faptei*, este cu consideratiune si la cercustarile fisice, ér *sociologulu* este cu privire si la cercustarile sociale ale individulu.

Paradelegea séu *culpabilitatea* este o activitate a omului contraria cu activitatea destinului seu. Acésta activitate panace remane in lupt'a intreprinsa pentru viéti'a între marginele „*jus*“ ului, se numesce: *activitate onesta* si servece ca objectu de discussiune scientifica economiei de statu; dar déca acésta activitate violéza ori rumpe balansele *dreptului* se dice: *activitate peccatósa* si este objectulu de discussiune alu *dreptului penalu*.

Sociologi'a din acestu punctu de vedere se dechiara cumca culpabilitatea este: *unu fenomenu*, a carui cause jacu ascunse in organismulu fisicu si moralu, dar mai mare parte in cercustarile fisice si sociale ale individulu.

Se intielege de sine cumca acésta culpabilitate se póte reportá mai multu la crimele ce apartienu exclusivu in acést'a lume foruriloru civile, cumca inse forulu civilu este numai unu *pictus masculus* alu judecatei divine, ce o se urmeze dupa mórte, este credintia si adeveru puru.—

Forulu civilu cu celu bisericescu in priviti'a *moralului* au totun'a si aceea si datorintia, ambele sunt chiamate adeca spre a protege dreptatea contra nedreptatii cu aceea deschilinire, cá forulu civilu mesuratu marimei pedepsese acést'a nedreptate spre a servi cu esemplu viu ómenimei, ér forulu bisericescu o increde poterei divine.

Pedagogii socialismulu si comunismulu reutatea óménésca, regresulu moralitatii — si culpabilitatea o atribuescu in generalu numai si numai sistemulu si institutiuniloru prin cari astadi statulu si biserica valoréza drepturile sale si ale singurateciloru individi. Elementulu socialisticu precum si celu comunistu in mare parte inse e compusu din atari individi, cari nu ar deveni membri morali ai societatii prin nici o transformare ori cátu de radicala ale institutiuniloru de *statu* si *biserica*; si astfelii principiile loru suntu numai nisece visuri loruale tulburate . . . si pedagogi'a loru ar produce numai monstree societatii ómenesci.

Déca suntu cercustarile sociale, precum si suntu in parte *caus'a culpabilitatii*, moralistulu pedagogu si legistatoretu este chiamatu a repará si nemici acele cercustari periculóse, fiindu cu atentiune cumca functiunea represiva si preventiva a statulu lui se fia in armonia completa cu conditiunile vietii indiuidiloru.

Culpabilitatea pe langa tóte cá natur'a óménésca inurm'a peccatului stramosiescu este fórte dominata prin reu, totusi se va potea infrená, déca statulu va fi cu respectu la conditiunile vitale si interesulu ónestu alu indiuidiloru. Grea este pusetiunea unui legistatoru, cáci elu trebuie se fia in prim'a linee pedagogu bunu, si apoi se cunósca perfectu cercustarile aceloru individi pentru cari se aduce cutare lege. Aceste dóue conditiuni Dlu nostru Isus Christosu le-a avutu in deplina perfectiune, deci *legislatiunea* adusa de densulu cunoscandu preste totu si cele mai ascunse cugete ale omulu, este si va remanea spre veci cea mai perfecta: fundamentulu ei este *autoritatea di-*

vina, protectorulu poternicu *consciinti'a* cu care este in armonia completa, conformu actiunilorn séu reac-tiuniloru fapte, poŭtei ori eugetului omenescu si in-demnulu spre supunere séu observarea formelor a-cestei legislatiuni este *speranti'a in fericirea de veci*.

Scopulu legislatiunei lui Christosu este propa-garea moralului, de aici urméza apoi cá si curmarea séu macaru infrenarea culpabilitatii. Nu potemu inse aserá cumca neculpabilitatea ar involvá dupa sine moralulu in sensulu invetiaturei crestinesci. Suntu ó-meni cari observéza si potu observá legile statului, in urm'a sortii favorabile de care se bucura, respec-téza bunulu si dreptulu strainu dar nu e urmare ca pentru acést'a se fia si morali. Moralulu adevératu consiste preste totu in observarea mandatelor di-vine si in eseriarea invetiaturiloru evangelice, acél'a care corespunde acestoru doue conditiuni, se întielege de sine cá va corespunde si legiloru de statu, déca acele nu suntu in contrarietate cu legea divina, prin urmare apoi este — si se pôte dechiará de omu moralu.

Christosu Mantuitoriulu lumei, lucéferulu peda-gogiloru a cunoscutu perfectu greutatile si pedecile progresului moralu, a cunoscutu natur'a si caracte-rulu vacilante a omeniloru pentru aceea a si dísu: „*stati si priveghiați continuu ca se nu cadeti in pecatu*“; ca si cum ar fi dísu Mantuitoriulu prin aceste cuvinte: *greu este progresulu moralu, si acést'a numai prin staruintia neintrrupta; numai cu paza si lupta mare lu-veti potea e-luptá!*

Educatiunea morala impartasita individului in anii copilariei in scóla, nu pôte formá bas'a moralu-lui pentru tóta viéti'a; acést'a o potemu díce mai virtosu despre clas'a inferióra a poporului, unde ve-demu cumca deja in anulu alu 12-lea ori 13-lea séu de multe ori si mai timpuriu copilulu parascesc scól'a si intinde mana de ajutoriu parintiloru in luptele vietii, — parascesc scól'a tocmai pe atunci, candu se incepe a se desvoltá in sinulu seu fantasi'a si cu-noscinti'a altoru lucruri din lume, cari voru produce asupra densului diverse pressiuni. — Principiile edu-catiunei morale primite in scóla, incetulu voru dis-para séu le va remanea o urma ca a visului. Din acestu punctu de vedere educatiunea morala este de a se continuá si eseriá asupra individului pana la sfirsitul vietii sale.

Seimu casuri, candu cei mai mari pecatosi in ór'a mortii loru se intorcú catra Ddiu si plangu amaru asupra trecutului pecatosu Ce demustra acést'a imprejurare? Demustra aceea, cumca anim'a omenéscá recunóscé ori mai ingraba ori mai tardiu cumca ea este destinata spre unu scopu sublimu, ce nu-lu pôte ajunge de cátu numai urmandu calea *moralului*.

Cum trebuie se fia esoperata educatiunea morala, este intrebare, ce cade se fia resolvata prin anumite foruri, caror'a li este incredintiata din partea lui Christosu Ddiu, grigea sufletelor omenesci.

S'a invederatu cumca progresulu moralu este greu, asemene este greu si mare dar si oficiulu foru-riloru chiamate spre a luptá in interesulu acestui progresu.

Educatiunea intreprinsa trebuie se aiba in vede-rea ochiloru cercustarile sociale ale individiloru ne-micindu si delaturandu pe cele periculóse, trebuie se fia apoi cu respectu la cauzele culpabilitatii, cáci nu-mai astfelu va potea se obtiena ceva rezultat.

Déca apoi nu va potea moralistulu se se laude cu ceva multu, pe langa tóta diliginti'a sa, si-aduca aminte de cuvintele Mantoriului care a dísu: „*Multi*

suntu chiamati dar pucini alesi,“ si nu despezere a fi gradinariu sirguitoriu, nu incete a lucrá continuu cu diliginti'a in interesulu *moralului*, si atunci coron'a nemuriei va infrumsetiá fruntea lui in imparati'a veciniciei.

R.

Responsu

la cele scrise prin parintele I. Munteanu sub rubric'a „Câteva reflexiuni“ la articulu meu in-titulatu „Despre predici in biserica“.

(continuare si fine)

Este sciutu cá pana candu amu potea face din toti preotii nostri predicatori, s'aru recere multu timpu si multe ostanele; asemene este sciutu in de-obsce cá acei preoti, despre cari se pôte díce cá nu predica de felu, — au cauzele si motivele loru pentru ce nu facu acést'a! Caus'a cauzelor la cei mai multi va fi „nesciinti'a“ ceea-ce provine nu atátu din vin'a loru, ci de acolo, cáci in cursurile teologiei nóstre in timpurile mai dinainte pôte cá nu s'a pusu destulu pondu pe lips'a predicelor, ceea-ce eu nu potu luá in nume de reu, fiindu cá este sciutu, cá si pe acele timpuri veniau la teologia multi teneri cu pu-tiena cualificatiune, si asia necesitatea aducea cu sine se se puna mai mare pondu pe unele studii la-terale, cari in viéti'a preotiéscá suntu de putienu fo-losu realu.

In asemenea imprejurari nime nu se va mirá, déca astadi afirmámu cá lips'a predicelor in bise-ric'a nóstra este in mare parte productulu „nesci-intiei“ — deci cine nu scie se predice, dupa mine nu comite nici unu abusu ori calcare de lege déca tace: eu am vediutu preoti si inca si cu optu clase gim-nasiale, cari n'au predicatu in viéti'a loru; asemene sciú érași preoti bine cualificati, cari nici chiaru o pastora episcopéscá nu suntu in stare de a o pu-blicá poporului, ci o dau câte la unu canteretiu din strana spre cetire, apoi câte cazanii cetescu inveti-atorii si cantorii prin biserici? numai ei aru poté spune; deci cine le-arú potea aceste indreptá mai iute si cu resultatu? nime decátu protopresbiterii, cari suntu in coatingerea cea mai deaprópe atátu cu poporulu cátu si cu preotii; déca acestia s'aru face pre sine insusi esemplu, mergandu din candu in candu prin comune anume a tiene predici in biserici, intru o dumineca intr'una, ér intr'alta dumineca in alta biserica, ca astfelu fiecare protopresbiteru se póta díce la finea fiecarui anu, cá in anulu trecutu a tie-nutu celu putienu o predica in fiecare biserica din tractulu seu, apoi pe langa ecést'a déca in decursulu anului celu putienu totu la trei luni aru coaduná preotímea tractuala la consfatuire in tréb'a acést'a; preotii aru capetá unu impulsu poternicu la nisuinti'a intru a predicá ér poporulu ar deveni insusi ca se pretinda dela preotu se-i predice; deci aceste ni-au fostu motivele de amu dísu „ca protopresbiterii aru fi chiamati in primulú locu a implini sarcin'a apos-toliei de a predicá“ ér pre preotii harnici pentru acésta slujba ii amu socotitu pentrú fi intru ajutoriu protopresbiteriloru numai in casu de lipsa.

Pentru aceste n'a avutú parintele Munteanu nici unu motivu a se superá si a-mi atribuí hyperzelu cá ultrapreamarescu pre Archii si Proto-Ierei, cu atátu mai vertosu, cáci eu nici odata nu am disputatu

nici voiu disputá candva primatulu Dniei Sale intru asemine ultrapreamariri, pentrucă eu la acestu mesugi nu me pricepu, ci totulu ce eu sciu este, a apretiuu virtutile tuturoru ómeniloru dupa meritu.

In privinti'a adeverului recunoscutu de tóta lumea nepreocupata, că o pastorală arhiepiscopésca, o predica a unui protoprrsbiteru séu a altui preotu strainu in ori care comuna bisericésca — ca óre este aceea in stare a zidi mai multu decâtu 99. predici ale preotulu locului? — lasu se judece publiculu nepreocupatu; carele credu că se va mirá vedindu pre Dlu Munteanu atátu de fericitu de iubirea poporeniloru sei, — încátu acei'a nici nu voiescu se mai asculte pre altii afara de Dnia Sa se li predice. Doreru, că nu iubescu si altii asia pre parintele Munteanu!

Nu potu lasá ne atinse reflexiunile parintelui Munteanu in partea unde vorbesce despre poporeni mei, pre cari díce ca ii cunósce ca pre unii, cari doriau predicile pe timpul candu Dnia Sa umblá pe aici: aci trebue se observu, că pe acelu timpu eu n'am fostu aici; de atunci inse constelatiunile s'au stramutatu, si asiguru pre parintele Munteanu, că eu desi nu tienu predici la tóte servitiile preotiesci publici, — prin predici mai rare si intocmite cu multa precautiune, i-potu aratá mai multe si mai bune rezultate decâtu ce arata Dnia Sa carele 'si face slujba cu vervu ca se capete „mesura de biru cu vêrfu.“ Firesce rezultatele mele suntu in interesulu comunu alu poporeniloru mei éra nu in interesulu meu propriu. Póftimu a veni in fati'a locului se ve documentezu asertulu meu, eu inse in publicu nu me laudu, „câci nu mi se cade a me laudá decâtu marindu pre Ddieu.“

Cu tóta flegm'a pornesce apoi parintele Munteanu asupra mea pentrucă amu cutezatu a díce „că biseric'a noastră e lipsita de preoti eruditi.“ si pentrucă am cutezatu a afirmá, că conclusele sinodali ori ordinatiunile consisteriali in privinti'a constringerii preotiloru la predicare „suntu totu atâte acte de paupertate pentru clerulu nostru, pentru biseric'a noastră.“ — Ei bine! Parintele Munteanu nu vrea se recunósca, că biseric'a noastră e lipsita de preoti eruditi, prin urmare avemu atari preoti, — dar câti suntu de acestia? — retace! Eu inca voiu se retacu a-i aduce contra-dovedi, pentrucă déca noi nu recunóschemu starea noastră, o scie si asia tóta lumea cina suntemu si ce avemu: — nu voiu recunósce inse nici odata de competinte pre parintele Munteanu ca se-mi denege dreptulu de a me pronunsiá despre cutare dispuestiune mai inalta, fie acea venita ori si de unde: deci in casulu de fatia sustienu inca odata, că actele la cari am facutu provocare in meritulu prediciloru — voru remane urme triste pentru clerulu nostru, pentru biseric'a noastră, câci acelea dupa mine nu documentéza nici mai multu nici mai putienu decâtu că „toti ne-amu abatutu, impreuna netrebnici ne-amu facutu“; firesce noi preotii.

Multe asi mai avea se reflectu parintelui Munteanu inse le lasu, pentrucă credu că nime nu pune pe ele nici unu pondu (? Red.) mi-sustienu inse a reveni la ele încátu voiu fi provocatu.

La un'a in sa mai am a díce câteva cuvinte, si anume la cele prin cari parintele Munteanu desavuandu tóte câte le-am scrisu eu, apeléza la preotie pentru a se uni la strangere de mana cu Dlu Pop'a intru cultivarea fericitei idei publicate in Nr. 5 de esalu foiei „Biseric'a si Scól'a“.

Pentru a chiarificá pre parintele Munteanu, se vedemu ce díce Dlu Pop'a? — Dlu Popa aretandu se interesatu — déca nu cu fapt'a celu putienu cu verb'a — pentru crescerea fondulu nostru preotiescu díce: de óra-ce „toti preotii“ din Eparchia suntu supusi statutelor fondulu preotiescu, si ca atari toti au si deobligamentulu de a concurge la crescerea lui; de órece Ven. Sinodu eparchialu cere dela preoti se predice, se tienu cuventari poporului in biseric'a; ér acesti'a de si se silescu, — in 3—4 dumineci eshauréza materi'a, chiar pentru lips'a de isvóre si de manuale potrivite, deci propune: ca Ven. Consistoriu séu comitetulu fondulu preotiescu se faca a se compune o carte de predici pentru folosulu preotiloru, si pentru folosulu fondulu preotiescu si a tipografie dícesane“ (de sine se intielege că acésta carte ar fi a se face cu spesele fondulu preotiescu ori ale Consistoriului). — Aâta este totulu. — Eu marturisescu, candu am cetit'o mi-a venitu in minte elis'a si curechiulu cu cari hranindu-ne se facemu, că si un'a si alt'a se remana intréga si totusi se ne potemu insusi óresi care meritu. Seraca lume! nici nar fi reu se ni vina de a gata mur'a in gara, si noi siedindu in trandavia se fimu linisciti că totusi amu facutu ceva. — (A nu predicá e mai mare trandavia. Red.)

In câtvu inse a netezitu Onorabil'a Redactiune — propunerea Dlui Pop'a, punandu-o cu totulu in alta forma si in altu intielesu; va se díca ideia cea fericita a Dlui Pop'a o-a alteratu ca pre uua impracticabila insasi onorabil'a Redactiune dela „Biseric'a si Scól'a“.

Cea ce díce Onorabil'a Redactiune intielegu si eu, si intru tóte consimtu, — că este necesitate a se editá din candu in candu câte o carte de predici, la care lucrare se póta luá parte toti preotii cari simtu in sine vrednicii pentru acést'a; si eu o asociare a preotiloru nostri spre scopulu acést'a, asiu fi primul se-o salutu cu tóta bucuri'a; dar precum díce si parintele Munteanu, „qui bene distinguit, bene docet“ aci e vorba de asociarea preotiloru spre unu scopu maritiu si salutaru, in buna óra cum vedemu si la reformati: pana candu din contra ideea Dnului Pop'a cea fericita stá cu totului departe de acéstá, ca ceriulu de pamentu. (Ideea e un'n si aceea-si — Red.)

Se ne asociámu dara noi preotii in scopulu si interesulu nostru, si déca noi vomu lucrá cu demnitate, potemu contá la spriginirea clerulu dícesanu; dar se nu alergamu la ténerele nostru fondu preotiescu cu pretensiuni si cereri cari nu ni potu aduce nici unu folosu; ci déca intru adeveru ni jace la inima crescerea acelu fondu, se fimu siguri că acél'a numai prin fapte, adeca prin platirea tacselor cu cari datorim — va cresce, ér nu prin vórbe mari si idei nerealisabile. —

Se ne asociámu cu totii noi preotii langa ideia Domnui Redactore dela „Biseric'a si Scól'a“ (Fia si asia! Red.) pentru a edá din candu in candu câte o carte de predici, la care lucrare se ieé parte toti preotii harnici, pentru ca se se ajunga scopulu doritu câtu mai cu róndu; in numele mai multoru colegi ai mei rogu pe acésta cale pre Prea Veneratulu Domnu Redactore dela „Biseric'a si Scól'a“ Constantinu Gurbanu ca se iee caus'a in manile sale, si apelandu la clerulu dícesanu se medilocésca a se coaduná contribuii benevole cu scopulu, ca din acele se se faca premii ori câtu de mici pentru predicile mai bune; câci numai astfeliu vomu obtienea cu succesu securu rezultatulu ce-lu dorim. —

Si pana candu inse se va intr'uni preotimea noastră in scopulu acest'a si intru interesulu seu propriu, fie-care preotu se nisuesca a si face datorint'a dupa cumu póte, caci la cei ce vreu si sciu predicá, materi'a nu se póte eshauriá pana candu esista sant'a Scriptura; ér pentru cei ce nu sciu predicá, se nisuesca cei harnici a acoperi lips'a in modulu indigestat de mine in Nr. 7. de estimpu alu foiei noastre „Biserica si Scol'a“ si se lasámu la o parte tóte sofismele, se ne recunóscemv slabitiunile noastre, cáci ascundiendu-le, nu facemu servitiu bunu bisericeii si natiunei; copilulu déca nu plange nici candu, póte usioru se péra de fóme; asia suntem si noi, se nu ne sfimv a spune bólele noastre cele sufletesci, déca intru adeveru voimv se ne vindecámu, se lapedámu ur'a la o parte, cáci noi preotii un'a trebue se fimv; eu in scrierea mea, din Nr. 7. de estimpu alu acestei pretiute foi nu am atacatu pre nime, si imputarile parintelui Munteanu nu le-am meritatu; am spusu numai adeverulu pe carele nici parintele Munteanu nu lu va poté mistificá cu sensurile sale chemice supranaturali.

In scopu toti suntemv intr'uniti, si numai in-form'a cum avemv se ajungemv scopulu, diferimv unii de altii. —

Ioanu Ciora.

Ori-ce scriere, cu deosebire tractate privitorie la chiamarea preotiesca si invetiatoriesca — primimv cu bucuria dela fratii preoti si invetiatori in fói'a noastră; bucuri'a ni se potenciéza si mai vertosu candu ne convingemv cá parerile unor'a afla resunetu si la publiculu cetitoriu, ori candu aflámu interesare catra cestionile tratate in fói'a noastră.

Candu par. Pop'a in Numerulu 5 alu fói'ei noastre a facutu propunerea cu noscuta in privint'a editarei unei carti de predice, am secundatu firesce si noi si propunerea am recomandat'o onoratoriloru preoti, ca un'a ce se potrivese cu chiamarea preotiesca si cu timpulu in care traimv — adaugendu totodata si parerile noastre cu privire la editare. — Par. Ciór'a in Nrulu 7 a combatusu propunerea, celu pucinu asia suntemv informati, cá On. nostri lectori dimpreuna cu noi n'au potutu ceti alta din articlulu dlui Cióra: „despre predici in biserica“, de cátu cá combate pre par. Pop'a, carele se sufulcase intru aperarea acelei ordinatiuni a Ven. Consistoriu, prin carea se ordondze, ca preotii se predice cátu de desu in biserica.

Marturisimv, nu prea bucurosuv am publicatu articlulu dlui Ciór'a, pentrucá elu implicite cuprinde in sine unu feliu de critica si asupra dispusetiunei Sinodului si Consistoriului nostru diecesanu, cari la timpulu si rondulu lorv au combinatu tóte considerantele si au adusu conclusu in cunoscint'a deplina a impregiurariloru. Am publicatu totusi articlulu, pentrucá am sciutu cá se voru radicá voci in contra lui si ca astfelu — se ne lamurimv. — Par. Munteanu, acestu ze-

losu membru alu clerului nostru, n'a intar-diatu cu „reflessiunile“. sale asupra articlului si intr'o serie de articli a demustratu poterea si necesitatea prediceloru. — L'amu intielesu cu totii si argumentele lui s'au afflatu de valide.

Par. Ciór'a acuma vine a se aratá neindestulitu cu critic'a ce i-s'a facutu, ba o numesce confusa pentrucá — díce — densulu anca e de parerea, ca se se predice in biserica, inse cu multa precautiune; ceea-ce nu néga nici Pop'a nici Munteanu.

Astfelu suntemv lamuriti si credemv — pe deplinu, deci disput'a o dechiarámu de incheiata in fói'a noastră, éra la timpulu seu vomv comunicá Onoratalui publicu mesurile, ce s'au lutu de unu numeru insemnatu de preoti — pentru esecutarea propunerei din Nrulu 5 alu fói'ei noastre.

Redactiunea.

Economicu.

Pepeni si lebenitiiele.

In timpurile acele, candu genulu omenescu érá mai multu vegetarianu de cátu carnivoru (mancatoriu de carne), se intielege de sine — cumca cultivarea acelorv plante cari i serveau de nutrimentu delicatu, a trebuitu se fia fórte generala. Pepeni si lebenitiiele, ca plante orientale, fiindu orientulu léganulu genului umanu, au fostu cunoscute ca bune da mâncatu si recoritóre de sete deja din timpurile cele mai antice si astfelu cultivarea lorv a fostu eserciata pretotindene cu iubire.

Astadi pepeni si lebenitiiele nu numai cá suntv considerate ca unele dintre cele mai bune fructe a pamentului, pentru ce apoi au trecere mare in totu loculu, fara cultivarea lorv intinde placere sufletesca, ocupatiune ce invétia pre omu. a adorá pre Dlu in lucrurile maniloru sale.

Aceste plante au in prim'a linee influentia binefacatórie, incátu frundiele lorv late si grase absorbu din atmosfera o cuantitate fórte mare de acide, absorbu osonulu, prin ce apoi limpediescu aerulu de gazele periculóse sanetatii.

Abstragendu inse dela tóte, pepeni si lebenitiiele cultivate cu diligintia, ne intindu unu castigu frumosu, prin care omulu póte se-si acopere lipsele sale dílnice.

Mai nainte de a tractá despre unele specii ale pepenilorv si lebenitiilorv precum si cultivarea acestor'a, vomv enerá pe scurtu rolulu ce a avutu aceste plante si cu care ne intalnimv in Istori'a popóraloru.

In imperiulu vestitu alu amazóneloru, unde precum scimv, femeile implineau datorintiele varii ce nu cadu in sfer'a lorv, pepeni si lebenitiiele erau fórte cultivate, si cu ocasiunea candu a intratu in acestu imperiu Alesandru celu mare, a fostu suprinsu de speciile varii cu cari lu-ospetara.

La Serbatorile Romanilorv ténute in onórea dieitiei Ceres, stimata si privita ca dieiti'a campurilorv, agrilorv si toturorv semenaturilorv, érá datina a i se radicá altare pe cari se asediau ca jertfa cele

mai respectate frunete a pamentului; cetimu cumca pe altare se punea grâu, orezu, cucurzu, pepeni si lebenitie, ceste din urma impreuna cu frundiile lor frumóse.

Domn'a Pompadour sub Ludovicu a-lu XIV. regele Franciei erá un'a dintre cele mai mari iubitoria a lebenitiei, si se dice cumca pre regele de multe ori lu-conducea prin gradinele sale unde cu grige se cultivau cele mai varii specii de lebenitie. . . .

Albert regele Ungariei, a iubitú asia de tare pepenii, in câtu cu o ocaziune mancându preste cumpetu, s'a bolnavitu si moritu la Zimonu.—

Considerandu cercustarile timpurilor antice, candu in Ungari'a de adí locuieu numai nisce popóra nomade, pastoresci, cari nu se ocupau cu agricultur'a potemu aserá cumca cultivarea pepeniloru si lebenitiiloru s'au introdusu numai dupa anul 105 d. Chr. candu marele Traianu subjugandu Daci'a si Panoni'a „ex toto orbe romano“ au asiedatu aici coloniile romane. Romanii deja pe timpurile acele au fostu poporulu celu mai agricultorulu pe supratati'a pamantului.

Din timpurile aceste cultivarea pepeniloru si lebenitiiloru s'a desvoltatu incetulu la gradulu in care o observamu astadi.

Multe specii variante au atátu pepenii câtu si lebenitiile, cari si pretindu apoi diverse moduri de manipulare si diverse clase de pamentu. In generalu ambele plante priiescu in pamentulu nasiposu.

Pepenulu comunu este de regula cam lungaretiu, brazdatu, cu mediulu galbenu deschisu si malaietiu; acest'a se face in ori ce pamentu si e fôrte cu sporu, contine dulcétia pucina.

Pepenulu cerosu. Are coge suria, mediulu, latu, galbenu inchisu, portucalu, contine dulcétia multa si are gustu bunu placutu; acestu soi de pepene nu e permis se-lu lasámu se se coga perfectu pe lóse deorace in casulu acest'a i-piere atátu gustulu câtu si a-rom'a placuta, fara trebue se scrutámu candu se despica latímea codei de fruptu si deca pe los'a respectiva nu mai avem altulu, séu desi este, nu potemu sperá cá se se desvólte, atunci lu-taiámu impreuna cu los'a, séu cu cod'a numai, si-lu asiediemu in locu acomodat se steie dóue-trei díle, si numai dupa aceea lu-intrebuintiámu.—

Pepenulu de Orange. Acest'a de comunu este micu, are coge sgrabuntioasa si mediulu galbenu fôrte dulce si tiapenu, iubescé numai pamentulu nasiposu, si in deosebi celu tielinosu. — Acest'a se numése si *ananasu*, si se platesce bine; coge fierá in saharu se pune peste iérna, servindu de dulcétia fôrte alésa.

Turchestanulu lungaretiu. Are coge negritioasa mediu albu deschisu si fôrte delicatu, intru rumperea lui trebue se fimu cu bagare de séma ca la *pepenulu cerosu*. Iubescé clim'a caldúrosa, si la noi se póte cultivá numai cu grige mare, incátu pana pe la finea lui Maiu trebue se-lu pazimu contra frigului, aco-perindu-lu cu paie, ori altu-ceva. Turchestanulu in pamentulu umedu piere astfelu trebue se-i alegemu dar locu svantatu in faci'a sorelui.

Pepenulu verde. Este unulu dintre cei mai buni, are mediu verde, de unde si-ia numirea, coge i este cenusia; marimea e fôrte neconsiderabila dar pentru gustulu seu aromaticu e respectatu, si cultivatorii de pepeni lu-privescu ca unu ce neaperatu de lipsa pentru gradinele lor; e productivu si nici nu pretinde paza asia mare ca turchestanulu lungaretiu; iubescé tielin'a.

Pepenulu albu (*Ananasulu albu*) si-ia numirea dela coge sa alba; este de formatu lunguretiu si brazdatu; mediulu e tiapenu si galbenu portucalu. Produce in ori ce pamentu, deca se cultivéza inse in pamentu galbenu si tare, mediulu i-este atátu de tiapenu câtu pre omu lu-doru dintii in amestecu, si se póte reservá astupatu in cenusia mai pana la Craciunu.

Dintre lebenitiile mai usitate pe la noi suntu urmatoriele:

Lebeniti'a vergata. Este de colóre bruneta inchisa cu vergi negre; mediulu este rosu ca sangele; sementiele mari si negre; acestu soi se desvólta la noi mai bine si de multe ori cresce pana la o marime de admiratu. In terguri dar se intielege de sine cumca acest'a se platesce bine, cu atátu mai vertosu, cá are si gustu delicatu.

Lebeniti'a tarcata si-are numirea dela coge sa, pe care se intindu sirince negre si albe pline de tiacuri variante. Acésta lebenitia are mediu de colóre rosetica, cresce destulu de mare, produce in abundantia, dar fiindu prea apátosa si pucinu dulce, nu este cercata.

Lebeniti'a bruneta. cu mediu albu, — are mediu plinu, dulce de totu, sementie mici, cafenii — priiesce pamentulu tielinosu.

Lebeniti'a alba cu mediu galbinu, si-ia numirea dela coge sa alburia: mediulu asemenea este plinu si fôrte dulce; sementiele mici — negre aceste, dóue soiuri de lebenitie din urma, invescute cu varu si asiediate in vase cu cenusia, se potu reservá pana tardiu in iérna. |

Lebenitiile asemenea nu-su asia bune de mancatu de locu dupa rumpere, ei trebue se stáie celu pucinu o dua ori dóua. Intru orientarea coptului lebenitiiloru, suntu mai multe directive, unii se orientéza adeca dupa firele anelóse ce suntu immediatu langa cod'a lebenitiei, candu aceste se usca se dice cumca lebeniti'a s'a coptu — nu este inse sigura acésta orientare pentrucá acele de multeori se usca si din alte cause; . . . mai sigura este modalitatea *tocatului*, prin care adeca tocámu cu degetulu lebeniti'a si dupa tonulu ei judecámu, cea cópta dá unu tonu mai adencu si monotonu pana candu cea cruda unu tonu mai ascutitu. Altii se mai folosescu inca de o modalitate, care inse este stricatiósa fructului incátu la casu de nu aru fi coptu fructulu, i impedece desvoltarea posterióra. Acestu modu este: *apasatorulu*, prin care apasámu libeniti'a si care e cópta, crépa pocnescé la mediu; este unu modu destulu de siguru.

Speciele variante ale pepeniloru si lebenitiiloru pretindu specii diverse de pamentu. . . . si astfelu deca pamentulu gradineloru destinatu pentru cultivarea acestoru fructe nu aru ar corespunde recerintieloru, trebue se-lu preparámu. In generalu amu dísu, cumca ambe plantele priiescu loculu nasiposu si mai bine celu tielinosu, dar suntu timpuri candu vér'a este de totu séca, fora ca se plóie cincisiese septemani, de alta data éra vér'a este prea umeda in urm'a ploiloru dese, astfelu suntemu avisati a ne asigurá in contra ori carei casualitati, preparandu pentru pepeni si lebenitie atare pamentu, care va suportá atátu secet'a câtu si ploile. Pamentulu celu mai acomodat este pamentulu raru si móle: acest'a lu-potemu castigá din lemne, frundie putredíte, etc. dar celu mai bunu este pamentulu celu castigámu din tielina, asia cá timpuriu de tótna ingramadimú pagisce peste olalta, ca pamentulu cu iérb'a impreuna

se stăie pănă în primăveră și se se usioreze, apoi din acestu pamentu pregatimu cuiburile pepenilor și lebenitiilor. Déca secet'a este fôrte mare este bine că totu atrei'a sêra se udămu macar radacin'a plantei. —

Înainte de semănare este bine a înmăoiă sementi'a înse nu în apă ci întuu unu meselu de lapte în care amestecamu 10—12 picături de spirit.

Trebuie se fimu cu fôrte mare atentiune cumca sementiele diverselor specii se nu le semănămu amestecate, pentruca pepenulu ori lebeniti'a de unu organismu vegetariu mai puternicu degenerăza plant'a mai debila, așa pepenulu comunu nemicesce caracteristic'a turchestanului lungaretiu, pepenulu de orange cu pepenulu albu, intru unu cuibu degenerăza. Totu așa și lebenitiile.

Cuiburile se fie în departare de doi pasi buni unulu de altulu, și nici candu se nu asediămu în cuibu mai multu de trei sementie.

Avemu de a fi cu atentiune cumca furnicele se nu se apropie de radacin'a plantei sêu se și aradice casuliile loră chiar de multe ori langa cuibu, decumva am observă unu ce asemenea, este consultu a preseră pe locurile respective pulvere de varu nestinsu dar așa ca se nu atinga radacin'a, acestu pravu va alungă insectele.

Pepenii și lebenitiile suntu de a se sapă de trei ori și a se plevi tot-déuna; amblandu printre vitie avemu de a fi cu paza ca se nu le calcămu.

Déca voimu, aflandu și avendu pamentu acomodat, a semeoă spatiu considerabilu cu pepeni și lebenitie, atunci arandu pamentulu de două ori potemu preseră sementiele ca cucuruzulu, înse mai rară și cu ocasiunea saparei lasămu în distanție corespundetóre numai câte o planta.

De multiori observămu, că pepenii și lebenitiile crépa înainte de cócere și putrezescu, acést'a este de a se atribui timpului prea grasu; a preveni daun'a — este consultu cumca se asediămu scanduritie sub fructe ca astfelu se împodecămu a mai potea absorbere nutrementu din pamentu,

Cultivarea pepenilor și lebenitiilor tinde omului unu adevératu deliciu. Afara de speciile aici enarate suntu multe înca, dar aceste suntu mai comune, cari cu pucina grige producă în totu loculu. Ar fi frumosu candu invetiatorii nostri pe sate ar dá copiiloru în scóla pucine cunoscentie directive intru cultivarea acestoră plante; întreprinderea nu ar remanea zadarnica, căci cultivarea și lucrulu loră cade tocmai pe timpuri candu celelalte lucruri economice se finescu.

R.

D i v e r s e.

* **Venirea Majestătiei Sale regelui nostru la Aradu se dechiara de sigura din partea organeloră oficiose, și se dîce a se întâmplă pe la finea lunei Augustu, candu va și petrece în Aradu vre-o trei septemani.**

* **Himen.** *Virgiliu Papu* teologu abs. și a încredintiatu de sotia în 3/15 Iuniu pre Dsiór'a *Emilia Martini* fic'a invetiatoriului Veniaminu Martini din comun'a Aliusiu.

* **O nouă Secta.** în Crimeea s'a descoperitu o nouă secta sangerósa, a carei dogma este cultulu St. Constantinu și Elen'a. Fie-care credintiosu, a acestei secte trebuie se omóre pe cei cari nu consimtu a în-

bratisiá nouă religione. Acesti fanatici au omorîtu deja unu mare numeru de tierani.

† **Necrologu.** *Ioan'a Sturz'a* mam'a parintelui Mihaiu Sturza, în etate de 84 ani și în alu 31-lea anu alu veduvei sale la 15 l. c. r repausatu. Dens'a a fostu modelulu pietătiei și harnicieii femeiesci în comun'a Siepreusiu; ca femeia veduva multu a obositu ca se pótă dá crescere preotiésca fiului ei Mihailu, și bucuri'a ei eră nemarginita candu a vedutu că ostenelele și spesele facute aducu fructe bune la betranetie. — Immormontarea i s'a facutu la 16 Iuniu cu cinste cuvenita. Ddieu se o odihnésca cu dreptii Sei!

* **Opinc'a romana** se numesce o societate pentru sustinerea, cultivarea și desvoltarea prin mijlóc legală și morali a nationalismului romanu, în tîenaturile locuite de romani ale imperiului austro-ungaru. Societatea si-avé resiedinti'a în Sibiu; membrii ei potu fi din întreg'a monarchia, anume a) *fondatori*, cari solvescu odata pentru totdeuna o suma de 20 fl. b) *ordinari*, cari solvescu pe viétia tax'a de 2 fl. c) *ajutatori*, cari donéza societătiei vre-o suma de bani ori alte obiecte de valóre. — În fruntea societătiei stau unii dintre cei mai distinsi barbati ai natiunei nóstre, pentru aceea și sperămu, că déca statutele voru fi aprobate, ea va progresá ca o reunire moderna si rationala, infintiată la timp.

* **Foile economice din Romani'a** anuncia, cumca secerisiulu deja în Romani'a curge pretotinde; precum se observéza înse ród'a nu va fi prea favorabila.

* **Încetarea academiéi de drepturi din Sibiu.** — Pe bas'a resolutiunei Maj. Sale din 16 Nov. a tr. se aduce la cunoscentia publica, căla academi'a de drepturi din Sibiu în anulu scol. 1884/5 va încetá cursulu antâin, apoi alu doilea, și succesive alu treilea și alu patrulă.

* **Jurnalele oficiose din Paris** relatéza cumca în Franci'a au obvenitu câteva casuri de cholera, cari în dílele de pe urma înse a luat dimensiuni considerabile. Comitetele sanitarii sílescu din respoteri spre a delaturá periculu epidemicu. Ministrulu de interne a îndrumatu ex officio forurile competente și la noi cumca se fia cu bagare de sêma la tóte împrejurările, din cari s'aru potea nasce necurati'a aerului; anume se se tiena cloacele și stradele pretotindene curate; pentru adunarea gozurilor, gunoiului și lapedaturilor se se destineze locu anumitu și se întreprinda totu felulu de dispusetiuni folosetóre în interesulu sustinerei stadiului sanitariu de astadi. — Cu adevéră în timpuri epidemicé omulu este avisatu la o mare paza de sine, căci nu scie cei pótă fi spre stricare. Beutur'a vinarsului jidovescu, care contine diverse materii stricatióse organismului omenescu, se întielege de sine cumca în casu de asemenea morburu strica fôrte și este datoriu în interesulu seu propriu, ca se se ferésca de dens'a fiecare omu.

* **Bibliografie.** (Scóla Practica.) Magazin de lectiuni și materii pentru instructiunea primara, de *Vasile Petri*, tomulu III. Nr. 3 pro Iuniu a aparutu deja și contine: Adunarea generala a „Reuniunei Mariane.” — Adunarea generala a „Reuniunei invetiatoriloru romani gr. cat. din giurulu Gherlei. — Înmultirea cu numeri decimali (armare). — Regulamentu pentru esamenulu de maturitate (bacalaureatu). — Bibliografiu. — Abonamentele cu 3 fl. pe anulu întregu se facu la redactiune în Naseudu (Naszód, Transilvania). Esemplare complete se gasescu nu numai din tomulu III, ci putiene și din tomurile precedente.

La Nr. de fatia alaturám suplementu de 1/4 còla.

Suplementu la „BISERIC'A si SCOL'A." Nr. 26.
Anulu VIII. — 1884.

Concursu.

Conformu ordinatiunei venerabilului Consistoriu aradanu dto 23 Februaru a. c. Nr. 350. se escrie de nou concursu pentru indeplinirea postului de parochu in parochia a doua de casa a III. din comun'a *Borzava*, protopresbiteratulu Totvaradie, cu terminu de concurgere pana inclusive 25 Iuliu a. c.

Emolumintele impreunate cu acestu postu suntu :

1. Una sesiune de pamentu, parte aratoriu parte fenatiu.

2. birulu parochialu si stola usuata.

3. cortelu naturalu cu gradina de legumi.

Doritorii de a concurá la acestu postu au se-si trimitia recursele instruate conformu statului organicu si adresate comitetului parochialu, — la Oficiu protopopescu in Totvárad-per Soborsin. Era pana la alegere se se presenteze in vre-o Dumineca ori serbatóre in s. biserica de aici, pentru de asi aretá desteritatea in cantari si cele rituale.

Borzava, 29. Aprilie, 1884.

In contielegere cu mine : **Vasile Belesiu**, m. p. protopopu

Pentru deplinirea postului invetiatorescu din comun'a *Husaseu* in protopresbiteratulu Tincei — prin acést'a se deschide concursu cu terminu de alegere pe 8/20 Iuliu a. c.

Emolumintele suntu : in bani gata 250 fl. venitul aloru 8 jug. $\frac{200}{160} \square^0$ de pamentu = 50 fl. la anu, pentru o ingropatiune, la carea va fi poftitu — 50 cr. — cortelu liberu in edificiuu scolei cu gradina de legume ; despre incaldítulu scolei se va ingrijí insasi comun'a.

Dela recurrenti se cere se fia preparandi absoluti si cu esamenu de cualificatiune si ca se produca atestate despre portarea lor de pana acuma, éra pana la alegere se se presenteze in vre-o Dumineca ori serbatória — la s. biserica, pentru a-si aratá desteritatea in cantari si tipicu.

Recursele adresate comitetului parochialu, se se tramitie pe calea P. On. D. Protopopu inspectoru Gavriilu Neteu in Oradea mare N. Várad.

Husaseu, la 8/20 Iuliu 1884.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu mine : **Gavriilu Neteu**, m.p. protop. si insp

Se escrie de nou concursu conform inaltei ordinatiuni consistoriale de dto 4/16 Maiu a. c. Nr. 200 scl. si a decisului luat in siedinti'a comitetului parochialu pentru ocuparea postului de invetiatoriu la scóla confesionala rom. gr. or. din *Basesci*, dieces'a Caransebesiului, protopresbiteratulu Fagetului.

Emolumintele suntu : in bani gata 300 fl. v. a. din cari este a se cumperá si aduce lemnele pentru incaldítulu scolei, 5 fl. v. a. pentru conferintie, 5 fl. v. a. pausialu scripturistichu, cortelu liberu, si gradina de $\frac{3}{4}$ jugeru pentru legumi, si $\frac{1}{4}$ jugeru estravilanu.

Doritorii de a ocupá acestu postu, au se substérna petitiunile loru provédiute cu documintele necesarie conformu prescrieloru statutului organicu bisericescu, pana la 2. Augustu a. c. st. v. si adresate comitetului parochialu, ale trimite esmisului consistorialu Ioanu Velovanu parochu in Brazov'a post'a ultima Kossova, avendu densii in vre-o dumineca ori serbatóre a se presentá in s. biserica din locu, spre

asi aretá desteritatea in cantari si tipicu. — Diu'a de alegere sa defige pe 5 Augustu a. c. st. v.

Basesci in 17 Iuliu 1884.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu mine : **Ioanu Velovanu**, m. p. parochu si esmis. consistorialu.

Pentru deplinirea postului invetiatorescu din comun'a *Beb'a-vechie*, protopopiatulu B.-Comlosiu, cottulu Torontalului se escrie concursu cu terminu pana 6/18 Augustu a. c., in care di se va tiené si alegerea.

Emolumintele suntu : 1) Bani gata 300 fl. v. a. 2) pamentu aratoriu 3 jugere catestrale 3) pentru incaldítulu scolei si invetiatoriuului, 6 orgii de paie 4) scripturistica 10 fl. 5) pentru conferintie 10 fl. v. a. 6) dela inmormintari 40 cr. 7) Cortelu liberu cu gradina de legume.

Doritorii de a ocupá acestu postu au se fie preparandi absoluti, cu esamenu de cualificatiune atestatu de limba magiara, si atestatu despre portarea morala.

Recursurile sa se tramita Dlui Inspectoru de scóle Teodoru Popoviciu in Seitinu (Sajtény) cottulu Cenadului, celea intrate in diu'a de alegere nu se vor primí.

Beba-vechie 18/30 Iuliu 1884.

II.

Pentru ocuparea postului invetiatorescu din fili'a *Dombegyház*, carea se tiene de parochia Batania, protopopiatulu Aradului cottulu Cenadului, se escrie concursu cu terminu pana la 12/24 Augustu a. c., in carea di dupa amédiadi in fati'a locului se va tiené si alegerea.

Emolumintele suntu : 1) bani gata salariu anualu 130 fl. 2) In naturale 15 cubule de bucate, dintre care jumetate gráu jumetate ordiu séu cucuruza 3) una orgia de lemne, $1\frac{1}{2}$ orgia de paie pentru incaldítulu scolei 4) Cortelru cu chilie si cuina, si dela fie-care elevu umblatoriu la scóla cate 1 fl. 5) Pentru semenature de legume 2 \square pamentu (gradina).

Dela recurrenti se poftesce pe langa limb'a romana se scie perfectu si limb'a magiara, de óre-ce elevii de romani cu elevii maghiari la olalta ambla la o scóla recursele au se se tramita Dlui Inspectoru de scóle Teodoru Popoviciu in Seitinu (Sajtény) cottulu Cenadului.

Seithinu in 18/30 Iuliu 1884.

In contielegere cu Com. paroch. **Teodoru Popoviciu**, m. p. inspectoru scolaru.

Se escrie concursu pe statiunea invetiatoresca *Bencoculu-romanu*, cu terminu de alegere pe 15/27 Iuliu an. curinte.

Emolumintele anualu suntu : 146 fl. 42 cr. 30 Hl. gráu, 4 jugere de livada 2 orgii de lemne din cari se va incaldí si localitatea de invetiamentu, pausialu pentru scripturistica 5 fl. si 6 fl. va participá la conferintiele invetiatoresci.

Cei ce dorescu se ocupe acestu postu invetiatorescu, se-si instruedie petitiunile conformu prescrieloru statutului organicu si cu testimoniu de limb'a magiara le substérna pana in 8/20 Iuliu a. c. subscrisului inspectoru de scóle per Ving'a in Seceaniu intielegandu-se de sine cá respectivulu in vre-o Dumineca ori serbatóre se se presintedie in S. biserica ca se-si arete desteritatea in cantare si tipicu.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu mine : **Ioanifu Gradinariu**, m. p. insp. scol.

Nr. 4.

In alumneulu „Zsiga“-ianu din Oradea-mare fiindu pe anulu scol. 1884/5 dóue locuri vacante, spre deplinirea acestor'a se escrie concursu cu terminu pâna la *8/20 Augustu a. c.*, candu se va tiené si primirea.

Dela recurinti se poftesce: 1. Estrasu de botezu despre aceea ca suntu romani gr. or. 2. Testimoniu scolasticu de pe anulu precedentu, 3. Atestatu de paupertate subsemnatu si de preotulu localu. 4. Certificatu fisicalu despre vaccinare.

Recursele adresate Senatului fundationalu sunt a se tramite presiedintelui *Simeonu Bic'a*, protopresbiteru in Oradea-mare, *17/29 Iuniu 1884*.

Senatulu fundatiunei Zsigaiane.

Prin dispusetiunea Venerabilului Consistoriu eparochialu gr. or. oradanu ddto 26 martie a. c. Nr. 383 Pl. ordinandu-se deplinirea protopresbiteratului *Beliului* devenitu vacantu prin mórtea protopresbiterului de buna aducere aminte *Iosifu Marchisiu*, se deschide de nou concursu cu terminu pana la *8/20 Iuliu 1884*.

Emolumintele impreunate cu acestu postu suntu:

1. Tacs'a prescisa dela siedule (licentiele) de cununia, câte doi florini;

2. Biru protopresbiteralu dela preotii din parochie, care dupa norm'a competintiei sidocsiale suntu de clas'a prima — câte unu cubulu de bucate; éra dela preotii din parochie de clas'a a dóu'a, $\frac{1}{2}$ cubulu pe ann séu in relutu, — pretiulu curinte alu acelor bucate;

3. Pentru visitarea factica a bisericiloru câte 5 fl. dela una parochia organisata — pe ann;

4. Este pusu in prospectu fitoriului protopresbiteru a poté ocupá parochi'a centrala la *Ucurisiu*, la eventual'a devenire in vacantia a acelei'a, care parochia asecura unu venitu anualu de 600 fl. éra pana atunci fitoriulu protteru cu aprobarea ulterioara a Venerabilului Consistoriu va poté ocupá alta parochia vacanta din acestu protteratu si totodata cá la casu de necesitate va avé protopresbiterulu ase ingrigi de locuintia.

Recurrentii au a-si subterne recursele lor — adresate comitetului protopresbiteralu alu *Beliului* — pana la *8/20 Iuliu a. c.* subscrisului *Comisariu consistorialu Eli'a Mog'a* protterulu *Beiusiului*, in *Robogani*, provediendu-le cu documinte despre aceea, cá suntu binemeritati pe terenulu bisericescu si scolariu si cá au absolvatu studiele gimnasiale si teologice.

Datu din siedinti'a comitetului protteralu alu *Beliului*, tienuta in *Ucurisiu*, la *21 Maiu v. 1884*.

Eli'a Moga m. p. *Paulu Gavrillette* m. p.
ppbiteru, comisariu consist. not com.

Conformu decisului Ven. Consistoriu Nr. 255 scol. prin acést'a se escrie concursu pentru statiunea invetiatoresca dela scól'a rom. confesiunala „*Cremenisce*“ din opidulu *Siri'a (Világos)*, cu terminu de alegere pre *1 Iuliu st. v. a. c.* in care di va fi si alegerea.

Emolumintele sunt:

a) in bani gat'a 300 fl. v. a.

b) 12 sinici bucate, jumetate grau, jumetate curudiu;

c) 9 orgi de lemne din care are a se incaldí si scóla,

d) cuartiru liberu cu gradina de legumi.

Dela recurinti se cere se aiba testimoniu de cuaficatiune pentru statiu de clas'a prima, esamenu din limb'a magiara si sé se presinte in vre-o *Duminea* séu serbatóre la S. biserica spre a-si aratá des-teritatea in cantu si tipicu. Cei ce voru produce testimoniu despre absolvirea celu pucinu 4. clase gimnasiali séu reale, cá sunt in stare a conduce corulu vocalu in cuartetu si cá se pricepu la pomicultura, horticultura, matasaritu si stuparitu — vor fi preferiti.

Recursele instruite in sènsulu Stat. org. adresate Comitetului parochialu din *Siri'a (Világos)* suntu a se tramite *Pr. On. Domnu Georgiu Popoviciu* protopresbiteru si inspectoru de scóle in *Ménes*.

Siria (Világos) 3/15 Iuniu 1884.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu inspectorulu cercualu.

219.

Pentru Stipendie din fundatiunea lui Gozsdu.

Prin acést'a se escrie Concursu pentru unu stipendiu din fundatiunea lui *Gozsdu* de 500 fl. la casu de graduatiune unu stipendiu de 400 fl. eventualminte de 300. 200 séu de 100 fl. cu observare, cá se dá preferintia Concurentiloru pentru studiile tehnice si montanistice.

Concurrentii au de a-si adresá petitiunile instruate cu testimoniile scolastice, carte de botezu, si cu atestatu de paupertate pana la *10 Aug. 1884*. stilulu nou, catra *Cancelari'a fundatiunei lui Gozsdu*, *Budapesta Király* uteza 13. insemnandu in petitiune facultatea si locul la care voiesce Concurentulu se studieze, precumu si ultim'a posta, unde are se i-se comunice rezultatulu petitiunei.

Totu odata sunt avisati si *Stipendiatii fundatiunei lui Gozsdu*, de a-si subterne pana la *10 Aug. 1884*. st. nou documintele, adeca *Indicele*, respective testimoniu scolasticu in origine ori in copia autentica despre rezultatulu studioru in anulu 1883/4, la *Re-presentantia fundatiunei lui Gozsdu Budapesta Király* uteza 13 pentruca la din contra, se vor lipsi de stipendiulu avutu.

Budapest'a 19. Iuniu 1884.

Comitetulu adm. alu reprezentantiei fundatiunei lui *Gozsdu*.

Pentru ocuparea postulu invetiatorescu din comun'a *Gurbediu*, protopresb. Tinc'a cottulu *Bihoru*, se escrie concursu cu terminu pana la *1/13 Iuliu a. c.* in carea di se va tiené si alegerea. — Emolumintele suntu: 1) In bani gata 100 fl. v. a. 2) 12 cubule de de grâu, 12 cubule de cucuruзу 3) 8 orgii de lemne din care se incaldiesce si scól'a 4) 6 holde de pamentu aratoriu 5) pentru cantoratu 5 fl. v. a. 6) cuartiru si gradina de legumi.

Doritorii de a ocupá acestu postu suntu poftiti ca suplicele de concursu instruate conformu presciseloru „Statut. org.“ si adresate comit. parochialu, se ie tramita subsemnatului comisariu consistorialu in *Husaseu p. u. Tenke*.

Gurbediu 3/15 Iuniu 1884.

In contielegere cu Com. par. — *Teodoru Valda*. m. p. paroch. comis. consist.